

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാഭേശികായ നമഃ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ ഉദ്ധവഗീതാസു
॥ ത്രയോവിംശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാഭേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ ത്രയോവിംശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പരസ്വഭാവകർമാണി ന പ്രശംസേന്ന ഗർഹയേത് |
വിശ്വമേകാമകം പശ്യൻ പ്രകൃത്യാ പുരുഷേണ ച || 23.1 ||

പരസ്വഭാവകർമാണി യഃ പ്രശംസതി നിന്ദതി |
സ ആശു ഭൂശ്യതേ സ്വാർഥാദസത്യഭിനിവേശതഃ || 23.2 ||

തൈജസേ നിദ്രയാഽപന്നേ പിണ്ഡസ്ഥോ നഷ്ടചേതനഃ |
മായാം പ്രാപ്നോതി മൃത്യും വാ തദ്യന്നാനാർഥദൃക് പുമാൻ || 23.3 ||

കിം ഭദ്രം കിമഭദ്രം വാ ദ്വൈതസ്യാവസ്തൂനഃ കിയത് |
വാചോദിതം തദനൃതം മനസാ ധ്യാതമേവ ച || 23.4 ||

ഛായാപ്രത്യാഹ്വയാഭാസാ ഹ്യസന്തോഽപ്യർഥകാരിണഃ |
ഏവം ദേഹാദയോ ഭാവാ യച്ഛാന്ത്യാമൃത്യുതോ ഭയം || 23.5 ||

ആത്മൈവ തദിദം വിശ്വം സൃജ്യതേ സൃജതി പ്രഭുഃ |
ത്രായതേ ത്രാതി വിശ്വാത്മാ ഹ്രിയതേ ഹരതീശ്വരഃ || 23.6 ||

തസ്മാന്ന ഹ്യാത്മനോഽന്യസ്താദന്യോ ഭാവോ നിരൂപിതഃ |
നിരൂപിതേയം ത്രിവിധാ നിർമൂല ഭാതിരാത്മനി |
ഇദം ഗുണമയം വിദ്ധി ത്രിവിധം മായയാ കൃതം || 23.7 ||

ഏതദ് വിദ്വാൻ മദുദിതം ഇത്ഥാനവിഇത്ഥാനനൈപുണം |
ന നിന്ദതി ന ച സ്തൗതി ലോകേ ചരതി സൂര്യവത് || 23.8 ||

പ്രത്യക്ഷേണാനുമാനേന നിഗമേനാത്മസംവിദാ |
ആദ്യന്തവദസജ്ഞാത്യാ നിഃസംഗോ വിചരേദിഹ || 23.9 ||

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച
നൈവാത്മനോ ന ദേഹസ്യ സംസൃതിർദ്രഷ്ടൃദ്യശ്യയോഃ |
അനാത്മസ്വദൃശോരീശ കസ്യ സ്വാദുപലഭ്യതേ || 23.10 ||

ആത്മാവ്യയോഗുണഃ ശുദ്ധഃ സ്വയഞ്ജ്യാതിരനാവൃതഃ |
അഗ്നിവദ് ദാരുവദചിദ് ദേഹഃ കസ്യേഹ സംസൃതിഃ || 23.11 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
യാവദ് ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണൈരാത്മനഃ സന്നികർഷണം |
സംസാരഃ ഫലവാംസ്താവദപാർഥോഽപ്യവിവേകിനഃ || 23.12 ||

അർഥേ ഹ്യവിദ്യമാന്വേപി സംസൃതിർന നിവർത്തതേ |
ധ്യായതോ വിഷയാനസ്യ സ്വപ്നേന്ദ്രമാഗമോ യഥാ || 23.13 ||

യഥാ ഹ്യപ്രതിബുദ്ധസ്യ പ്രസ്യാപോ ബഹുനർമ്മഭൃത് |
സ ഏവ പ്രതിബുദ്ധസ്യ ന വൈ മോഹായ കൽപതേ || 23.14 ||

ശോകഹർഷഭയക്രാധ ലോഭമോഹസ്സഹാദയഃ |
അഹങ്കാരസ്യ ദൃശ്യന്തേ ജൻമ മൃത്യുശ്ച നാത്മനഃ || 23.15 ||

ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണമന്വേദിമാനോ
ജീവോന്മത്താത്മാ ഗുണകർമ്മമൂർതിഃ |
സൂത്രം മഹാനിത്യരുധേവ ഗീതഃ
സംസാര ആധാവതി കാലതന്ത്രഃ || 23.16 ||

അമൂലമേതദ് ബഹുരൂപരൂപിതം
മനോവചഃപ്രാണശരീരകർമ്മ |

ഇത്താനാസിനോപാസനയാ ശിതേന -

ചിത്താ മുനിർഗാം വിചരത്യുഷ്ണഃ || 23.17 ||

ഇത്താനം വിവേകോ നിഗമസ്തപശ്ച

പ്രത്യക്ഷമൈതിഹ്യമമാനുമാനം |

ആദ്യന്തയോരസ്യ യദേവ കേവലം

കാലശ്ച ഹേതുശ്ച തദേവ മധ്യേ || 23.18 ||

യഥാ ഹിരണ്യം സ്വകൃതം പുരസ്താത്

പശ്ചാച്ഛ സർവസ്യ ഹിരണ്യമയസ്യ |

തദേവ മധ്യേ വ്യവഹാർയമാണം

നാനാപദേശൈരഹമസ്യ തദ്യത് || 23.19 ||

വിഇത്താനമേതത്ത്രിയവസ്ഥമംഗ

ഗുണത്രയം കാരണകർയകർത്യ |

സമൻവയേന വ്യതിരേകതശ്ച

യേനൈവ തുർയേണ തദേവ സത്യം || 23.20 ||

ന യത് പുരസ്താദുത യന്ന പശ്ചാ -

ൻമധ്യേ ച തന്ന വ്യപദേശമാത്രം |

ഭൂതം പ്രസിദ്ധം ച പരേണ യദ് യ -

ത്തദേവ തത് സ്വാദിതി മേ മനീഷാ || 23.21 ||

അവിദ്യമാനോപ്യവദാസതേ യോ

വൈകാരികോ രാജസസർഗ ഏഷഃ |

ബ്രഹ്മ സ്വയം ജ്യോതിരതോ വിഭാതി

ബ്രഹ്മേന്ദ്രിയാർമാത്മവികാരചിത്രം || 23.22 ||

ഏവം സ്തുടം ബ്രഹ്മവിവേകഹേതുഭിഃ

പരാപവാദേന വിശാരദേന |

ഛരിത്ത്യാത്ത്സന്ദേഹമുപാരമേത

സ്യാനന്ദതുഷ്ടോഖിലകാമുകേഭ്യഃ || 23.23 ||

നാത്മാ വപുഃ പാർഥിവമിന്ദ്രിയാണി

ദേവാ ഹ്യസൂർവായുജലം ഹുതാശഃ |

മനോന്നമാത്രം ധിഷണാ ച സത്ത്വ -

മഹകൃതിഃ ഖം ക്ഷിതിരർഥസാമ്യം || 23.24 ||

സമാഹിതൈഃ കഃ കരണൈർഗുണാത്മഭി -

ർഗുണോ ഭവേൻമത് സുവിവിക്തധാക്ലഃ |

വിക്ഷിപ്യമാണൈരുത കിം നു ദൃഷണം

ഘനൈരുപേതൈർവിഗതൈ രവേഃ കിം || 23.25 ||

യഥാ നഭോ വായുനലാംബുഭൂഗുണൈ -

ർഗതാഗതൈർവർതുഗുണൈർന സഞ്ജതേ |

തമാക്ഷരം സത്ത്വരജസ്തമോമലൈ -

രഹംമതേഃ സംസൃതിഹേതുഭിഃ പരം || 23.26 ||

തഥാപി സംഗഃ പരിവർജനീയോ

ഗുണേഷു മായാരചിതേഷു താവത് |

മദ്ഭക്തിയോഗേന ദൃഢേന യാവദ്

രജോ നിരന്വേത മനഃകഷായഃ || 23.27 ||

യഥാത്ഥ്യോസാധുചികിത്സിതോ നൃണാം

പുനഃ പുനഃ സന്തുദതി പ്രരോഹൻ |

ഏവം മനോപക്വകഷായകർമ

കുയോഗിനം വിധൃതി സർവസംഗം || 23.28 ||

കുയോഗിനോ യേ വിഹിതാന്തരാധൈ -

ർമനുഷ്യഭൂതൈസ്ത്രിദശോപസൃഷ്ടൈഃ |

തേ പ്രാകൃതനാഭ്യാസബലേന ഭൂയോ
യുഞ്ജന്തി യോഗം ന തു കർമ്മതന്ത്രം || 23.29 ||

കരോതി കർമ്മ ക്രിയതേ ച ജന്തുഃ
കേനാപ്യസൗ ചോദിത ആനിപാതാത് |
ന തത്ര വിദ്വാൻ പ്രകൃതൗ സ്ഥിതോപി
നിവൃത്തത്യുഷ്ഃ സ്വസുഖാനുഭൂത്യാ || 23.30 ||

തിഷ്ഠന്തമാസീനമുത വ്രജന്തം
ശയാനമുക്ഷന്തമദന്തമന്നം |
സ്വഭാവമന്യത് കിമപീഹമാന -
മാത്മാനമാത്മസ്ഥമതിർന വേദ || 23.31 ||

യദി സു പശ്യത്യസദിന്ദ്രിയാർഥം
നാനാനുമാനേന വിരുദ്ധമന്യത് |
ന മന്യതേ വസ്തുതയാ മനീഷീ
സ്വാപ്നം യഥോത്ഥായ തിരോദധാനം || 23.32 ||

പൂർവം ഗൃഹീതം ഗുണകർമ്മചിത്ര -
മജ്ഞാനമാത്മന്യവിവിക്തമംഗ |
നിവർത്തതേ തത് പുനരീക്ഷയൈവ
ന ഗൃഹ്യതേ നാപി വിസൃജ്യ ആത്മാ || 23.33 ||

യഥാ ഹി ഭാനോരുദയോ നൃചക്ഷുഷാം
തഥോ നിഹന്യാന തു സദ് വിധത്തേ |
ഏവം സമീക്ഷാ നിപുണാ സതീ മേ
ഹന്യാത്തമിന്ദ്രസം പുരുഷസ്യ ബുദ്ധോഃ || 23.34 ||

ഏഷ സ്വയഞ്ജ്യോതിരജ്ഞോപ്രമേയോ
മഹാനുഭൂതിഃ സകലാനുഭൂതിഃ |

ഏകോദ്വിതിയോ വചസാം വിരാമേ

യേനേഷിതാ വാഗസവശ്ചരന്തി || 23.35 ||

ഏതാവാനാത്മസമ്മോഹോ യദ് വികൽപസ്തു കേവലേ |

ആത്മന്നുതേ സ്വമാത്മാനമവലംബോ ന യസ്യ ഹി || 23.36 ||

യന്നാമാകൃതിഭിർഗ്രാഹ്യം പഞ്ചവർണമബാധിതം |

വ്യർഥേനാപ്യർഥവാദ്യോയം ദ്വയം പണ്ഡിതമാനിനാം || 23.37 ||

യോഗീന്ദ്രോപക്വയോഗസ്യ യുഞ്ജതഃ കായ ഉത്ഥിതൈഃ |

ഉപസർഗൈർവിഹന്യേത തത്രായം വിഹിതോ വിധിഃ || 23.38 ||

യോഗധാരണയാ കാംശ്ചിദാസനൈർധാരണാൻവിതൈഃ |

തപോമന്ത്രൗഷധൈഃ കാംശ്ചിദുപസർഗാൻ വിനിർഭരേത് || 23.39 ||

കാംശ്ചിൻമമാനുധ്യാനേന നാമസങ്കീർതനാദിഭിഃ |

യോഗേശ്വരാനുവൃത്തയാ വാ ഹന്യാദശുഭദാഘരണൈഃ || 23.40 ||

കേചിദ് ദേഹമിമം ധീരാഃ സുകൽപം വയസി സ്ഥിരം |

വിധായ വിവിധോപായൈരഥ യുഞ്ജന്തി സിദ്ധയേ || 23.41 ||

ന ഹി തത് കുശലാദൃത്യം തദായാസോ ഹൃപാർഥകഃ |

അന്തവത്ത്യാച്ഛരീരസ്യ ഫലസ്യേവ വനസ്തതഃ || 23.42 ||

യോഗം നിഷേവതോ നിത്യം കായശ്ചേത് കൽപതാമിയാത് |

തച്ഛുഭുധ്യാന മതിമാൻ യോഗമുത്സുജ്യ മത്പരഃ || 23.43 ||

യോഗചർയാമിമാം യോഗീ വിചരൻ മദപാശ്രയഃ |

നാന്തരാധൈർവിഹന്യേത നിഃസ്സുഹഃ സ്വസുഖാനുഭൂഃ || 23.44 ||

|| ഇതി ഉദ്ധവഗീതാസു ത്രയോവിംശോധ്യായഃ സമാപ്തഃ ||